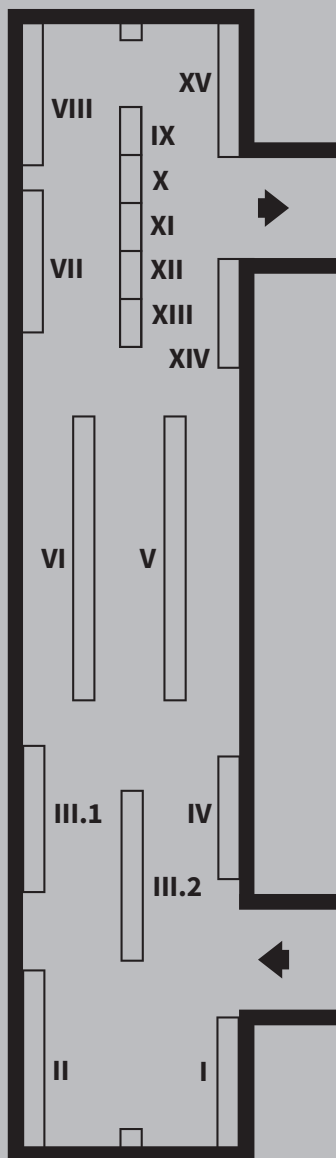

PL

STAN RZE CZY

audioprzewodniki

przewodnik w PJM
(Polski Język Migowy)

audiodeskrypcje

wideoprzewodnik

Materiały na stronie
mnw.art.pl/multimedia

STAN RZE CZY

- I Poranna toaleta
- II Domowe ubiory
- III.1 Praca w domu
- III.2 Praca w domu
- IV Nauka i zabawa
- V Wielkie wyjście
- VI Wokół stołu
- VII Gry towarzyskie
- VIII Obrazy i dźwięki
- IX Świata wieczoru
- X W świecie zmysłów
- TYLKO DLA WIDZÓW DOROSŁYCH
- XI Domowa medycyna
- XII Używki
- XIII Wspomnienia i pamiątki
- XIV Domowa dewocja
- XV Przygotowanie do snu

Rzeczy zgromadzone na wystawie pochodzą z różnych epok, kultur i stron świata. Pochodzą z domów elit społecznych minionych czasów – tylko takie rzeczy kolekcjonowały dawniej muzea sztuki. Służyły w codziennym życiu, a prezentujemy je w układzie odpowiadającym rytmowi dnia i nocy. Nasze podstawowe potrzeby nie zmieniły się bowiem od czasów narodzin cywilizacji. Budzimy się, wstajemy, zaspokajamy fizjologiczne potrzeby, myjemy, ubieramy, pracujemy, bawimy, komunikujemy. Potrzebujemy zatem urządzeń sanitarnych, ubrań, przedmiotów do pracy, gier, zastawy stołowej, oświetlenia, narzędzi do komunikacji. Jednak dzisiaj nie posługujemy się maszyną do pisania, która przegrała z klawiaturami laptopów i smartfonów – co nie znaczy, że zatraciliśmy potrzeby gromadzenia i wymiany informacji. W muzealnych magazynach szukaliśmy przedmiotów o niejasnej dziś funkcji i tajemniczych nazwach. Zograskop, lizeska, bużuarek, trembleska czy kraszuarka zniknęły z naszego życia, a ich nazwy zostały zapomniane. Ich miejsce zajęły jednak nowe przedmioty, o innych nazwach, ale tych samych funkcjach (np. zograskop stał się monitorem 3D, a trembleska – kubkiem z wygodnym uchwytem).

Wystawa jest również opowieścią o samym Muzeum Narodowym. W jej tytule sygnalizujemy kilka zagadnień. Po pierwsze, stan posiadania – zawartość muzealnych magazynów i galerii – zgromadzony przez 160 lat istnienia naszej instytucji. Po drugie, stan zachowania poszczególnych obiektów. Wreszcie, stan naszej pamięci o rzeczach z przeszłości i wiedzy o nich, opowieść o ich dawnym i obecnym statusie.

I Poranna toaleta

1. Atenka (trójnóg na miedniczkę i dzbanek)

mebel: nieokreślona wytwórnia (berlińska?), 1. ćw. XIX w.
porcelana: Berlin, Królewska Manufaktura Porcelany (KPM),
ok. 1803–1813

trójnóg: żelazo, mosiądz, brąz złożony, drewno fornirowane
mahoniem; porcelana, farby naszkliwne, złocenia błyszczące
i wypukłe

Muzeum w Nieborowie i Arkadii, oddział MNW,
nr inw. NB 320/a–c MNW

2. Lustro ręczne

Egipt, Nowe Państwo, XVIII dynastia (ok. 1550–1295 p.n.e.)
miedź

Muzeum Luwru, Departament Starożytności Egipskich,
depozyt w MNW, nr inw. N 2149 B; 143294 MNW

3. Bastet z pokrywką

Egipt, Edfu, Średnie Państwo,
XII–XIII dynastia (ok. 1985–1650 p.n.e.)
serpentynit

Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, depozyt w MNW,
nr inw. 139360/a–b MNW

4. Naczynie na szminkę

Egipt, Edfu, Nowe Państwo, XVIII dynastia (ok. 1550–1295 p.n.e.)
alabaster egipski

Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, depozyt w MNW,
nr inw. 139336 MNW

5. Łyżeczka kosmetyczna do szminki

Egipt, Nowe Państwo (ok. 1550–1069 p.n.e.)
kość słoniowa

Muzeum Luwru, Departament Starożytności Egipskich,
depozyt w MNW, nr inw. E 310; N 1787 C; 143293 MNW

6. Paletka do rozcierania barwników

Egipt, Edfu, Średnie Państwo (ok. 2055–1650 p.n.e.)
serpentynit

Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, depozyt w MNW,
nr inw. 139273 MNW

Rozcieracz

Egipt, Tell Atrib, prawdopodobnie Średnie Państwo
(ok. 2055–1650 p.n.e.)

granit

MNW, nr inw. 235293 MNW

7. Alabastron

warsztat egipski, IV–III w. p.n.e.
szkło
MNW, nr inw. 142595 MNW

8. Dilekyt

warsztat wschodni, III w.
szkło
MNW, nr inw. 236018 MNW

9. Flakonik

warsztat wschodni, I–II w.
szkło
MNW, nr inw. 142499 MNW

10. Męski neseser podróżny

Paryż, Pierre-Noël Blaquièrre, T. M. Demachy,
Badin (nożownik), Crenet fils i inni, 1809–1819
drewno mahoniowe, mosiądz, skóra, srebro, stal, szkło,
masa perłowa, kość, szylkret
MNW, nr inw. SZM 1683/1–49 MNW

Neseser ma bardzo bogate i kunsztownie wykonane wyposażenie. Znajdują się w nim przedmioty toaletowe potrzebne eleganckiemu mężczyźnie podczas podróży, m.in. prostokątna miedzianka, lustro, pudełko na szczotki do zębów, flakony i pojemniki do kosmetyków. Są też brzytwa oraz utensylia do manicure, a także klamry ułatwiające wkładanie butów z cholewami, uniwersalny kluczyk do zegarków i korkociąg. Po opuszczeniu podwójnego dna nakrywy neseser mógł pełnić funkcję podróżnego pulpitu do pisania.

11. Sedes

Nubia, XI–XIV w.
głina
MNW, nr. inw. 238113 MNW

12. Bidet

Anglia, XVIII/XIX w.
drewno mahoniowe, metal srebrzony, okucia mosiężne
MNW, nr inw. SZMb 842 MNW

13. Piesek do zdejmowania butów

Niemcy (?), poł. lub 2. poł. XIX w.
żeliwo
MNW, nr inw. SZM 5607 MNW

II Domowe ubiory

1. Kombinacja (damska bielizna łączona; bielizna reformowana)

Anglia, ok. 1900
płótno bawełniane, koronka bawełniana,
wstążka jedwabna, szycie ręczne i maszynowe
MNW, nr inw. SZT 3167 MNW

2. Ubiór męski, tużurek (?)

Polska, l. 40. XIX w.
tkanina jedwabna o splocie *cannelé* (ryps osnowowy),
ręcznie malowana gwaszem i tuszem; tkanina podszewki
fraka: tafta w kolorze błękitnym, tafta w kolorze kremowym;
tkanina podszewki fałszywej kamizelki: płótno bawełniane (?),
szycie ręczne
Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK XIX-2761

3. Męska czapka domowa

Polska, 1. poł. XIX w.
aksamit, jedwab, nić metalowa, pergamin, szycie ręczne, haft
MNW, nr inw. SZT 1168 MNW

4. Damski czepek nocny

Polska, 1. poł. XX w.
jedwab, bawełna, len, koronka igłowa i klockowa, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 3235 MNW

5. Lizeska (damski kaftanik)

Anglia, pocz. XX w.
atłas jedwabny, haft, szycie ręczne i maszynowe
MNW, nr inw. SZT 3193 MNW

6. Skrzynia

Wenecja, XVI w.
drewno orzecha włoskiego, inkrustowane kością, intarsjowane
drewnem bukszpanu, palisandru, hebanu, czarnego dębu
i mahoniu, okucia stalowe
MNW, nr inw. SZMb 1271 MNW

W europejskich wnętrzach do XVI wieku, a na wsiach nawet do XX wieku, skrzynie pełniły rolę mebli do przechowywania ubrań i przedmiotów, a także do siedzenia i spania. Wśród bogato dekorowanych skrzyń najważniejszymi były posagowe, nazywane też wyprawowymi, a we Włoszech *cassoni*, przeznaczone na rzeczy składające się na posąg panny młodej, głównie stroje i tkaniny. Naszą wenecką skrzynię

zdobią wzory z gęsto rozmieszczonych kostek, wykonanych z gatunków drewna o jasnej i ciemnej barwie oraz z kości. Pośrodku wieka znajduje się szachownica, na której grano, siadając na skrzyni po obu jej stronach.

III.1 Praca w domu

1. Stolik do robótek

Wiedeń, ok. 1820

drewno sosnowe i jaworowe, z fornirem mahoniowym intarsjowanym drewnem bukszpanu i barwionej gruszy, politurowanym, malowanym tuszem, rzeźbione i malowane drewno brzoźowe (?), kość, okucia stalowe i mosiężne, płótno lniane

MNW, nr inw. SZMb 2352 MNW

2. *Dwór wiejski. Dzieło poświęcone gospodyniom polskim przydatne i osobom w mieście mieszkającym, przez Karolinę z Potockich Nakwaską. Wydanie drugie poprawne i wielu dodatkami powiększone tom 1–3*

Lipsk, Księgarnia Michelsena, wydanie nakładem i pod okiem autorki, 1857–1860 (Genewa, w Drukarni Pfeffer i Puky) Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Gabinet Zbiorów XIX wieku, sygn. 5.8.7.18. [1], 5.8.7.18. [2], 5.8.7.18. [3]

3. Igielnik

Niemcy (?), 2. poł. XIX w.

srebro kute, sztancowane

MNW, nr inw. SZM 4426 MNW

4. Skrzyneczka

Tuła, 1. poł. XIX w.

stal, inkrustacja

MNW, nr inw. SZM 6146 MNW

5. Przybory do haftu

Polska, Niemcy (?), XIX w.

stal polerowana, kość słoniowa, skóra, aksamit

MNW, nr inw. 184146/1–9 MNW

6. Neseserek damski

Francja (?), 1. ćw. XIX w.

złoto, stal, kość słoniowa, szkło

MNW, nr inw. SZM 3938/1–14 MNW

7. Puszka do kłębka

Wiedeń, Peter Schima, zapewne 1847
srebro kute, sztanconwane, grawerowane
MNW, nr inw. SZM 2906 MNW

8. Próbnik haftu

Śląsk, XVII w.
płótno lniane, jedwab, haft, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 1764 MNW

9. Obuwie dla ubogich

Julianna Wanda z Potockich Caboga, 3. ćw. XIX w.
tkanina wełniano-bawełniana, płótno lniane, skóra,
szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 3368 MNW

10. Księga pamięci Heleny Radziwiłłowej

1799–1831
rękopis, safian, papier czerpany, tusz
Muzeum w Nieborowie i Arkadii, oddział MNW,
nr inw. NB Bibl.5547 MNW

11. Kołowrotek

Europa, XVIII w.
toczone drewno orzecha włoskiego, stal, skóra, len
MNW, nr inw. SZMb 2117 MNW

III.2 Praca w domu

1. Robdeszan (męski ubiór domowy)

Polska, koniec XVIII w.
atłas jedwabny, barchan, płótno lniane, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 2776 MNW

Ubiory domowe cieszyły się od końca XVII wieku dużą popularnością. W Polsce nazywano je najczęściej robdeszanami od francuskiego określenia *robe de chambre*, czyli „suknia pokojowa”. Męskie robdeszany miały prosty krój, były długie i otwarte z przodu, a zakładano je na koszulę, kamizelkę i spodnie. Szyto je z drukowanych tkanin indyjskich, wzorzystych jedwabii europejskich, a w krajach o chłodniejszym klimacie podszywano futrem. Nasz robdeszan o prostym kroju, dwurzędowym zapięciu, z dyskretnym eleganckim prążkowanym wzorem, powstał pod wpływem mody angielskiej, która dominowała w 2. połowie XVIII wieku.

2. *Spis abonentów sieci telefonicznej m.st. Warszawy P.A.S.T. i warszawskiej sieci okręgu P.P.T.T. 1939/40*

Wydawnictwo Polskiej Akcyjnej Spółki Telefonicznej,
[Warszawa 1939]
kolekcja Ireneusza i Piotra M. Zalewskich

3. *Maszyna do pisania firmy Hammond nr 12*

Nowy Jork, Hammond Typewriter Company, ok. 1905
metal, drewno
Obiekt ze zbiorów Narodowego Muzeum Techniki w Warszawie,
nr inw. MT-III-372

4. *Tabliczka ścieralna*

Egipt, V w.
drewno
Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego,
depozyt w MNW, nr inw. 141421 MNW

5. *Kałamarz*

Nubia, XV–XVI w.
głina
MNW, nr inw. 234768 MNW

6. *Pojemnik na pióra*

Egipt, VI–VII w.
drewno
Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, depozyt w MNW,
nr inw. 141422 MNW

7. *Laski laku*

Polska, XX w.
MNW

8. *Tłok pieczętny*

Bruksela, firma Wolfers Frères, po 1892
srebro kute, sztanowane
MNW, nr inw. SZM 2255 MNW

9. *Sygnet z herbem Pilawa*

Polska, XVIII w.
stal, złocenie
MNW, nr inw. 157574 MNW

10. *Monokl w skórzanym etui*

Polska (?), 1800–1830
szkło optyczne, mosiądz
MNW, nr inw. SZM 11434/1–2 MNW

11. Binokle w oprawie metalowej typu „U” z łańcuszkiem

Polska (?), pocz. XX w.
szkło optyczne, metal złotony
kolekcja prywatna

12. Kieszonkowy horyzontalny zegar słoneczny

Augsburg, poł. XVIII w.
mosiądz złotony, stal
MNW, nr inw. SZM 266 MNW

13. Stół do pracy

Niemcy, pocz. XIX w.
drewno czereśniowe oraz dębowe fornirowane mahoniem,
mosiądz i stal, skóra
MNW, nr inw. SZMb 2150 MNW

14. Nóż do papieru

model: Edward Wittig (1879–1941);
odlew (1903): Stanisław Różański
brąz złotony
MNW, nr inw. 1049 MNW

15. Prasa biurkowa do suchych pieczęci

Niemcy, XIX w.
brąz odlewany, stal, drewno czernione
MNW, nr inw. SZM 540 MNW

16. Nóż

Nubia, XV–XVII w.
drewno
MNW, nr inw. 235132 MNW

17. Pióro (Calamus)

Nubia, XIII–XVII w.
trzcina
MNW, nr inw. 235131 MNW

18. Aparat telefoniczny typu CB

Zakłady Tele-Radiotechniczne w Warszawie
1936
metal, bakelit
kolekcja Ireneusza i Piotra M. Zalewskich

19. Kabinet

Niemcy Południowe (?), poł. XVII w.
drewno orzecha włoskiego i świerku, drewno gruszy
rzeźbione i barwione na czarno, scagliola, okucia stalowe
i mosiężne, tafla lustrzana
MNW, nr inw. SZMb 2312 MNW

Kabinety to meble służące do pisania, wynalezione na Bliskim Wschodzie. Wykształcenie wielu ich różnorodnych form nastąpiło w Europie w XVII wieku, wraz z rozwojem kolekcjonerstwa. W licznych szufladkach przechowywano dokumenty i cenne przedmioty, a często również same kabinety były wybitnymi dziełami sztuki.

Niewielki stołowy kabinet, zamykany dwuskrzydłowymi drzwiczkami, jest fornirowany, czyli oklejony czernionym drewnem gruszy naśladowującym heban. Jego dekoracja wykonana została w technice *scaglioli*, czyli z barwionego gipsu naśladowującego kompozycje układane z kawałków różnokolorowych marmurów.

IV Nauka i zabawa

1. Sukienka dziecięca

Śląsk, XVIII/XIX w.
atłas jedwabny, płótno lniane, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 2526 MNW

2. Serwis dla lalek

(taca, dzbanuszek, cukierniczka, mlecznik,
filiżanka ze spodkiem)

Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany, Berlin, Królewska Manufaktura Porcelany (KPM) oraz Drezno, firma i malarnia porcelany Heleny Wolfsohn, 2. poł. XIX w.
porcelana, farby naszkliwne, złocenia
MNW, nr inw. SZC 423/1–6 MNW

3. Miniaturowe meble do domków dla lalek

Kanapa

Hanau (?), koniec XIX w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 2543 MNW

Prasa do serwet

Holandia (?), XVII w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 2540 MNW

Kandelabr

Holandia lub Niemcy (?), XVIII lub XIX w.

srebro

MNW, nr inw. SZM 2561 MNW

Dawne domki dla lalek nie były przeznaczone dla dzieci. Najstarsze przykłady z XVI wieku bywały replikami istniejących pałaców i odzwierciedlały życie dworu. W kolejnym stuleciu, gdy domki zaczęły zamawiać mieszczenie, wzorowano je na bogatych domach miejskich. Stanowiły hobby zamożnych kobiet i rozpowszechniły się głównie w krajach protestanckich.

Wyposażenie domków pochodziło z warsztatów wybitnych rzemieślników, wiernie naśladowano przedmioty domowe i ich materiały, tyle tylko, że w miniaturze. Domki-zabawki dla dziewczynek pojawiły się dopiero w końcu XVIII wieku.

4. Stefano della Bella (1610–1664)
Ryciny z cyklu *Jeu de la Géographie*, 1644

akwaforty, papier

MNW, nr inw. Gr.Ob.W.174281–282 MNW, Gr.Ob.W.174288–289

MNW, Gr.Ob.W.174296–297 MNW, Gr.Ob.W.174306–308 MNW

5. Jakub Labinger (czynny 1726–1760)
***Szachownica dla łatwiejszego pojęcia nauki heraldycznej w grę zabawną obroconą, z dzieła Józefa Aleksandra Jabłonowskiego Heraldica, to iest osada klejnotow rycerskich y wiadomosc znakow herbownych dotąd w Polsce nie objaśniona...*, Lwów, 1742–1752**

miedzioryt, papier żeberkowy

MNW, nr inw. Gr.Pol.20703 MNW

Plansza do gry powstała dla Aleksandra i Michała, synów generała artylerii litewskiej Kazimierza Leona Sapiehy. Już w młodym wieku chłopcom nadano tytuły starostów, a plansza miała pomóc im w przygotowaniu się do pełnienia funkcji publicznych, bawiąc – uczyć o heraldyce i dawnych urządach. Autor zainspirował się francuską grą służącą nauce heraldyki *Le jeu du Blason* z 1662 roku, ale dostosował ją do polskich realiów. Była to odmiana znanej do dziś gry w gąskę, pochodzącej z antyku, spopularyzowanej pod koniec XVI wieku. Wygrywa ten, kto pierwszy dotrze swoimi pionkami do środka planszy, liczbę ruchów wyznacza wynik rzutu kostką.

6. Liczydło

Petersburg, firma Bracia Graczew (czynna 1866–1918),
1893–1894
srebro odlewane, grawerowane, kość
MNW, nr inw. SZM 4635 MNW

7. Przybory pomiarowe

Antoni Magier (1762–1837), Warszawa, 1792
mosiądz odlewany, grawerowany, stal, drewno
MNW, nr inw. SZM 10737/1–2 MNW, SZM 1755 MNW,
SZM 1756 MNW

8. Fotelik dziecięcy

Niemcy Północne (?), Gdańsk (?), 3. ćw. XVIII w.,
tkanina obiciowa: Berlin, ok. 1870
drewno dębowe i brzoźowe, haft wełną ścięciem krzyżkowym
na kanwie bawełnianej
MNW, nr inw. SZMb 720 MNW

v Wielkie wyjście

1. Krynolina

Anglia lub Stany Zjednoczone, l. 60. XIX w.
stal, mosiądz, bawełna, płótno lniane, szycie ręczne
kolekcja Adama Leja

2. Turniura

Europa, l. 70.–80. XIX w.
atłas jedwabny, płótno lniane, szycie ręczne i maszynowe
MNW, nr inw. SZT 2614 MNW

Krynolina pojawiła się wraz z modą na szerokie spódnice sukni, które z powodu coraz większych obwodów wymagały odpowiedniego podtrzymania. Początkowo krynoliną nazywano halkę z tkaniny usztywnionej końskim włosiem (fr. *crin*), noszoną w latach 40. XIX wieku. W połowie tego stulecia określano tak lekkie stelaże ze stalowych obręczy, które umożliwiały osiągnięcie niespotykanych dotychczas rozmiarów spódnic. Z czasem krynolina została zwężona i spłaszczona z przodu, a około 1868 roku zastąpiono ją turniurą – półkolistym stelażem lub poduszczką wypełnioną włosiem, która akcentowała tył sukni.

3. Podstawka do biżuterii

Tuła, pocz. XIX w.
stal wycinana, piłowana, lutowana, polerowana, miedziowana
MNW, nr inw. SZM 1739 MNW

4. Szpilka do kapelusza

Francja (?), l. 80.–90. XIX w.
metal złoty, korale
MNW, nr inw. SZM 6024 MNW

5. Podstawka do szpilek

Warszawa, Karol Filip Malcz, l. 50. XIX w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 2436 MNW

6. Parura (garnitur jubilerski)

(grzebień do włosów, para bransolet, brosza-wisior,
para kolczyków)
Królewska Pruska Odlewnia Żeliwa, Berlin lub Gliwice, ok. 1820
żeliwo odlewane, stal polerowana
MNW, nr inw.: SZM 5941 MNW, SZM 5942/1–2 MNW, SZM 5943
MNW, SZM 5944/1–2 MNW

7. *Châtelaine* z zegarkiem

châtelaine: k. XVIII w.; zegarek: A. Moilliet, Genewa, ok. 1800
miedź repusowana złotona, mosiądz, stal, srebro, porcelana,
karneol, emalia malarska
MNW, nr inw. SZM 11097 MNW

Niezbędne, drobne akcesoria noszono przy pasku już w starożytności. W XVIII wieku przybrały formę biżuteryjnego zawieszania, które w kolejnym stuleciu zaczęto nazywać *châtelaine*, a w Polsce – szatlenką. Szatlenka składała się z ozdobnej plakiety mocowanej przy pasku i łańcuszków wraz z zawieszonymi na nich przydatnymi drobiazgami.

Luksusowa szatlenka ze zbiorów MNW należała do kobiety. Do medalionu przedstawiającego parę zakochanych doczepiony jest zegarek-pektoralik. Ten centralny element, pokryty emalią i złoceniami, ma formę otwieranego jajka, a po obu jego stronach znajdują się: przybornik do szycia, pojemnik na sole trzeźwiące oraz dwa tłoki pieczętne.

8. Fibuła z okresu merowińskiego

z grobu z terenu Pikardii, koniec VI – początek VII w.
brąz, złoto, granaty, masa szklana; odlew, repusowanie,
lutowanie, nitowanie, filigran, kameryzacja
MNW, nr inw. 148470 MNW

9. Sprzączka od paska z okresu merowińskiego

koniec V – początek VI w.
żelazo, srebro, złoto, granaty, masa szklana, odlew, lutowanie,
nitowanie, kameryzacja
MNW, nr inw. 148449 MNW

10. Fibuła z okresu merowińskiego

z grobu w rejonie Renu, VII–VIII w.
brąz, złoto, granaty, masa szklana, macica perłowa; odlew,
repusowanie, lutowanie, nitowanie, filigran, kameryzacja
MNW, nr inw. 148479 MNW

11. Kołnierz z gronostaja

Polska, 1. ćw. XX w.
futro gronostajowe, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 3431 MNW

12. Egreta (kita z piór)

Polska, XVIII/XIX w.
pióra czaple i pawie, jedwab, klejenie
MNW, nr inw. SZT 1197 MNW

13. Agażant (męski mankiet)

Saksonia lub Śląsk, poł. XVIII w.
płótno lniane, haft biały *point de Dresde*
MNW, nr inw. SZT 1582 MNW

14. Drapaczka

nieokreślona wytwórnia europejska, XIX w.
drewno lakierowane, kość bawola (?), porcelana,
farby naszkliwne
MNW, nr inw. SZC 1066 MNW

15. Torebka na pachnidła

Francja, 1688
nić metalowa, jedwab, technika gobelinowa, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 2805 MNW

16. Flakonik na perfumy

Czechy, 2. ćw. XIX w.
szkło fioletowe, szlifowane
MNW, nr inw. 188825/a–b MNW

17. Flakonik na perfumy

Czechy, 2. ćw. XIX w.
szkło bezbarwne, szlifowane
MNW, nr inw. 188823/a–b MNW

18. Flakonik na perfumy

Czechy, 2. ćw. XIX w.
szkło bezbarwne, szlifowane
MNW, nr inw. 188826/a–b MNW

19. Naczynie na muszki

Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany, ok. 1750
porcelana, farby naszkliwne, brąz złotony
MNW, nr inw. 124286 MNW

Naczynie służyło do przechowywania muszek – sztucznych pieprzyków, modnych szczególnie w XVII i XVIII wieku. Wycinano je z czarnego jedwabiu i naklejano na twarz bądź dekolt. Podkreślały biel cery, a także ukrywały jej mankamenty, blizny po ospie i krosty. Muszki były również ważnym elementem salonowej gry, komunikującym stan i uczucia noszących je osób. Umieszczoną na końcu oka nazywano „rozkochaną”, na środku policzka „uprzejmą”, na ustach „złotną”, a na nosie „śmiałą”. W XX wieku moda na muszki powróciła w kręgach artystycznych i filmowych, a zwyczaj naklejania, malowania lub tatuowania czarnych kropek wszedł do kultury popularnej.

20. Podwiązki męskie

Polska, ok. 1800–1830
atłas, jedwab, skóra, metal, szycie ręczne, haft
MNW, nr inw. SZT 1165 MNW

21. Kołnierzyk do koszuli męskiej

Europa, XIX/XX w.
płótno lniane, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 3421/1 MNW

22. Pudełko na kołnierzyki

Anglia, XIX/XX w.
skóra, karton, klejenie
MNW, nr inw. SZT 3226/12 MNW

23. Para mankietów damskich

Anglia, XIX/XX w.
płótno lniane, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 3226/10 MNW

24. Melonik

Londyn, firma Scott & Co, l. 20.–30. XX w.
filc, wełna, jedwab, modelowanie ciepłne
MNW, nr inw. SZT 3363 MNW

25. Getry damskie

Francja (?), początek XX w. – l. 20. XX w.
filc, wełna, drewno, szycie maszynowe
kolekcja Adama Leja

26. Parasolka

Francja, ok. 1850–1875
jedwab, koronka klockowa, kość, metal, szycie ręczne, rzeźbienie
MNW, nr inw. SZT 1302 MNW

27. Laska z miarką

Niemcy, firma Hauptner, ok. 1948
drewno, mosiądz, róg czerniony, żelazo
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.5598

28. Pudętko na rękawiczki

Francja, ok. 1890
tekturna, aksamit jedwabny, atlas, okucia z brązu
Muzeum Teatralne w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej
w Warszawie, nr inw. MT/IV/163

Rękawiczki damskie

Anglia, początek XX w.
skóra, guziki z masy perłowej, szycie maszynowe i ręczne
MNW, nr inw. SZT 3186 MNW

29. Szczypce do rozciągania rękawiczek

Paryż, firma Gustave Keller, 1880–1915
srebro
MNW, nr inw. SZM 5292 MNW

30. Haczyk

Polska, XIX/XX w.
metal niklowany, kość
Muzeum Warszawy, nr inw. MHW 25631

31. Paż (szczypce do podnoszenia trenu sukni)

Holandia lub Niemcy (?), l. 70. lub 80. XIX w.
mosiądz, tkanina
MNW, nr inw. SZM 6519 MNW

32. Kieszonkowa spluwaczka

Niemcy, Lüdenscheid, wytwórnia Gebrüder Noelle, po 1904
szkło kobaltowe, metal
Muzeum Farmacji im. mgr Antoniny Leśniewskiej,
oddział Muzeum Warszawy, nr inw. MF 3731

33. Zegarek z dewizką

Genewa, firma J.F. Boutte (czynna 1893–1906), koniec XIX w.;
dewizka: Moskwa, l. 90. XIX w.
srebro kute, odlewane, stal, emalia malarska
MNW, nr inw. SZM 3504/1–2 MNW

34. Flakonik na sole trzeźwiące

Czechy (?), Śląsk (?), 2. poł. XIX w.
szkło bezbarwne z podkładem opalizującym, srebro, koral,
pawie pióro (?)
MNW, nr inw. 210382/a–b

35. Flakonik na sole trzeźwiące

Czechy (?), Śląsk (?), 2. poł. XIX w.
szkło opalowe niebieskie, farba emaliowa, metal
MNW, nr inw. 76365/a–b MNW

36. Flakon na sole trzeźwiące

Francja (?), 1. poł. XIX w.
szkło szlifowane, srebro (niecechowane)
MNW, nr inw. 157670 MNW

37. Sakiewka (trzosik)

Polska (?), ok. 1840–1865
kordonek jedwabny, paciorki i obrączki metalowe,
technika szydełkowa
MNW, nr inw. SZT 1046 MNW

38. *Porte-bouquet* (oprawa do bukietu)

Francja (?), 1850–1860
metal złoty, emalia
MNW, nr inw. SZM 6025 MNW

Porte-bouquet – biżuteryjna oprawa do bukietów nie ma nazwy w języku polskim. Rodowód przedmiotu jest francuski; najstarsze egzemplarze pochodzą z 2. poł. XVI w., a popularne były jeszcze w pocz. XX w. Jubilerskiej roboty oprawy były popularnym darem dla żon władców i innych znamienitych kobiet z najwyższego towarzystwa. Elegantki nosiły je w dłoniach gdy wychodziły na spacer, a także podczas wizyt i bali.

Tanie oprawy wykonywano z wikliny lub toczonego drewna, a luksusowe ze złotonych i srebrzonych metali z kunsztownymi ozdobami. *Porte-bouquet* należący do Elizy Orzeszkowej ma uchwyt dekorowany emalią i złotony koszyczek na kwiaty.

39. Karnet balowy

Niemcy (?), ok. 1820
metal, szylkret, papier
MNW, nr inw. VR 299 MNW

VI Wokół stołu

1. Prasa do bielizny stołowej

Holandia lub Gdańsk, 1680–1700
drewno dębowe i orzechowe toczone i rzeźbione
MNW, nr inw. SZMb 2689 MNW

W zamożnych, mieszczańskich domach północnej Europy dbano o czystość całego domostwa, w tym obrusów i serwet. Do ich prasowania służyły: żelazko na „duszę”, magiel, a także prasa, taka jak z naszych zbiorów. Obrótowa śruba osadzona pośrodku górnej belki umożliwia ściskanie tkanin pomiędzy dolnymi płytami. Przed prasowaniem wilgotne tkaniny składano w kostkę, w związku z czym powstawała na nich regularna siatka zagnieceń, znana z obrusów przedstawianych na holenderskich martwych naturach. W Holandii prasy stanowiły wyposażenie pomieszczeń gospodarczych. Natomiast w Gdańsku te zdobne sprzęty ustawiano w wielkich sieniach i izbach. Podkreślały bogactwo i czystość domu, a symbolicznie – moralność jego mieszkańców.

2. Maselnica

Czechy, 2. ćw. XIX w.
szkło bezbarwne, szlifowane, drewno toczone, metal złożony,
kość wołowa
MNW, nr inw. SZS 109 MNW

3. Buliera

Warszawa, firma Stefana Klimowicza, 1899–1904
srebro
MNW, nr inw. SZM 2297 MNW

4. Waza do lodów

z zespołu serwisowego z herbami hrabiów
von Magnis und Strassnitz
Wiedeń, Cesarska Manufaktura Porcelany, ok. 1819–1821
porcelana, farby naszkliwne, złocenia, srebrzenia
MNW, nr inw. SZC 329/1–2 MNW

5. Naczynie do gotowania jaj

Niemcy (?), Polska (?), koniec XIX – początek XX w.
metal srebrzony
MNW, nr inw. SZM 11406/a–d MNW

6. Konfituriera (naczynie do konfitur)

Berlin, Carl Gottlieb Heinrich Schröder (czynny ok. 1827–1863),
l. 30. XIX w., srebro kute, sztanconwane, moletowane
i grawerowane, szkło
MNW, nr inw. SZM 11013/1–14 MNW

7. Maszynka do parzenia kawy

Wiedeń, znak złotnika nieczytelny, 1855
srebro, kość słoniowa
MNW, nr inw. SZM 2833 MNW

8. Dzbanek do czekolady

Paryż, Edme-Pierre Balzac, 1764–1765
srebro kute, repusowane i odlewane, drewno
MNW, nr inw. SZM 762 MNW

9. Serwis do ponczu

Czechy, Polska (?), 2. ćw. XIX w.
szkło bezbarwne, szlifowane
MNW, nr inw. 77946/1–10 MNW

10. Kufel cechu koszykarzy

Śląsk, Świdnica (?), 1719
cyna odlewana, grawerowana
MNW, nr inw. SZM 143 MNW

11. Weriera (naczynie do schładzania kieliszków)

Warszawa, Johann Georg Bandau, po 1781 – przed 1788, srebro
MNW, nr inw. SZM 5456 MNW

Polska nazwa tego naczynia pochodzi od francuskiego słowa *verrière*. Od XVIII wieku w werierach wypętnionych lodem chłodzono kieliszki, nakładając je na obręcz z nacięciami. Naczynia te wykonywano ze srebra, miedzi złoconej lub srebrzonej, cyny, fajansu i porcelany. Koniec ich używania nastąpił około 1. ćw. XIX wieku, gdy skodyfikowano ostatecznie temperatury, w jakich podaje się różne wina, a kieliszki ustawiano na stole obok talerza i sztućców.

W Polsce zachowały się nieliczne weriery. Srebrne przepięknie, aby wykonać rzeczy bardziej potrzebne. Z czasem nawet funkcja tych luksusowych przedmiotów została całkowicie zapomniana.

12. Kulawka

Niderlandy, 2. poł. XVI w. – 1. poł. XVII w.
szkło bezbarwne z dekoracją hutniczą, filigran mleczny
MNW, nr inw. 187644 MNW

Kulawka, zwana również kuszykiem lub kuśtykiem, to naczynie służące do picia, które nie miało stabilnej postawy – ani nóżki, ani stopki. Ustawiano je na stole do góry dnem. Po nalaniu płynu uczestnik uczt zmuszony był do wypicia zawartości od razu. Kulawki stały się popularne na polskich dworach magnackich i szlacheckich w XVIII wieku. W kolejnym stuleciu historyzujące kulawki miały duże czasze, w których mieściło się nawet kilka litrów alkoholu. Prezentowana kulawka to wyrób luksusowy, przeznaczony na stół osób zamożnych. Dekorowana jest filigranem, ornamentem typowym dla szkielez Wenecji oraz hut szkła znajdujących się pod jej wpływem.

13. Flaszka na wódkę

Wołyń, 1. poł. XIX w.
szkło bezbarwne hutniczo formowane
MNW, nr inw. 19594 MNW

14. Kufel (*Vexierglas*)

Niemcy, XVIII w.
szkło bezbarwne z dekoracją hutniczą
MNW, nr inw. 188867 MNW

15. Dzwonek stołowy

Czechy, 2. ćw. XIX w.
szkło bezbarwne, szlifowane, rytowane, uchwyt: brąz złocony,
serce: koral
MNW, nr inw. 188709 MNW

16. Akwamanile

Dolna Saksonia (?), koniec XIII w.
brąz
MNW, nr inw. SZM 197 MNW

Nazwa akwamanile pochodzi od łacińskich słów oznaczających wodę (*aqua*) i rękę (*manus*). W średniowieczu słowem tym określano naczynia służące do mycia rąk podczas obrzędów religijnych i świeckich. Większość zachowanych akwamanili wykonana jest z brązu, chociaż bywały również ceramiczne. Przybierały formę ludzi lub zwierząt, często o znaczeniu symbolicznym – misternie wykonanych koni, gryfów, jedno- i dwurożców, lwów. Lew w średniowieczu interpretowany był jako

symbol Chrystusa, ale stanowił również przykład rycerskiego zachowania.

Obmywanie rąk odgrywało ważną rolę w liturgii, ale też podczas świeckich uroczystości. Na dworach, w szlacheckich domach i w klasztorach było elementem etykiety, a same naczynia stawały się wystawnymi dekoracjami stołów.

17. **Kylik czerwonofigurowy z przedstawieniem sympozjonu**

Malarz London E122, Grecja, Attyka, ok. 440–430 p.n.e.
głina
MNW, nr inw. 142311 MNW

18. **Ryton w kształcie krowiej głowy**

Włochy, Apulia, 330–320 p.n.e.
głina
MNW, nr inw. 200455 MNW

19. **Krater wolutowy**

Włochy, Apulia, 350–340 p.n.e.
głina
MNW, nr inw. 198145 MNW

20. **Naczynie do cukru pudru**

Holandia (?), 1730–1740
srebro
MNW, nr inw. SZM 2598/1–2 MNW

21. **Podstawka do wykałaczek**

Warszawa, l. 30. XIX w.
brąz złocony
MNW, nr inw. SZM 6652 MNW

22. **Łyżka do szpiku (tuku)**

Warszawa, Karol Filip Malcz, l. 40. XIX w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 836/1 MNW

23. **Ostrzałka stołowa**

Francja, firma Christofle, 1880–1890
metal srebrzony, stal
MNW, nr inw. SZM 11412 MNW

24. **Obcinarka do jaj**

Warszawa, Norblin i S-ka, l. 70.–90. XIX w.
biały metal, stop cynowy, srebro
Muzeum Warszawy, nr inw. MHW 24886/1

25. Nóż do sera

Francja, firma Christofle, ok. 1880
metal srebrzony, stal niklowana
MNW, nr inw. SZM 11410 MNW

26. Nóż do chestera

Drezno, złotnik HP, 1844
srebro
MNW, nr inw. SZM 10141 MNW

27. Nóż do lodów

Francja, pocz. XX w.
srebro, stal żłocona
MNW, nr inw. SZM 11404 MNW

28. Łyżeczka do prószu herbacianego

Moskwa, złotnik IP, 1867
srebro żłocone i niellowane
MNW, nr inw. SZM 5052 MNW

29. Łyżka do poziomek

Paryż, firma Pierre-François Queille (lub następca Lapparra),
koniec XIX – początek XX w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 11067/1 MNW

30. Łyżka do cukru pudru

Paryż, 1787
srebro
MNW, nr inw. SZM 4187 MNW

31. Szczypce do cukru

Polska (?), złotnik JSJ, l. 40. XIX w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 8662 MNW

32. Szczypce do czekoladek

Warszawa (?), k. XIX w.
metal srebrzony
MNW, nr inw. IP 1215 MNW

33. Stół pomocniczy (*dumb waiter*)

Wiedeń lub Włochy, ok. 1810–1820
drewno sosnowe fornirowane mahoniem
oraz brzoza rzeźbiona, polichromowana, połączana
MNW, nr inw. SZMb 565 MNW

VII Gry towarzyskie

1. Stolik na bilety wizytowe

mebel: Francja (?), blat: Śląsk (?), po 1860
drewno brzoźowe (?), dębowe i orzecha włoskiego,
z fornirem orzechowym i z czernionego drewna, porcelana,
farby naszkliwne, złocenie, okucia odlewane z brązu i złoczone
oraz stalowe

MNW, nr inw. SZMb 487 MNW

Życiem towarzyskim wyższych sfer rządziły ścisłe zasady, a ich istotnym elementem były te, dotyczące składania wizyt. Przestrzegano należnych okazji odwiedzin, właściwych godzin i dni przyjęć wizytantów. Elementem tej obyczajowości były także bilety wizytowe. Goście odkładali je na tacę w przedpokoju, czasem służyły do tego niewielkie stoliki z misą w górnej części lub odpowiednio zagłębionym blatem. Były one szczególnie popularne we Francji w 2. połowie XIX wieku. Jako meble o charakterze reprezentacyjnym były zwykle bardzo ozdobne.

2. Kasetka do gry w szachy, warcaby, młynek i tryktraka

Francja, l. 80. XVII w.
drewno dębowe fornirowane hebanem, inkrustowane
grawerowaną kością słoniową i wołową, mosiądz
grawerowany i złoty

MNW, nr inw. SZMb 2986 MNW

3. Astragale (kości do gry)

Myrmekion (Krym), okres hellenistyczny

Astragal kozi

kość
MNW, nr inw. 225727 MNW

Astragal krowi

kość
MNW, nr inw. 225728 MNW

Astragal krowi

kość
MNW, nr inw. 226485 MNW

Astragal krowi

kość
MNW, nr inw. 226486 MNW

4. Komplet do gry w lombra

Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany, ok. 1807–1814
koszyczki: porcelana biskwitowa *à la manière de Wedgwood*
(barwiona w masie), żetony: porcelana, farby naszkliwne,
złocenia; futerał drewniany obity skórą, wyścielany zamsem,
przekładki koszyczków jedwabne
MNW, nr inw. 158599/1–8 MNW

Lomber to nazwa popularnej gry karcianej, która dała początek grom w wista, tarota, skata i brydża. Jej nazwa pochodzi od hiszpańskiego określenia człowieka, mężczyzny – *hombre*. Wymyślono ją w Hiszpanii na przełomie XIV i XV stulecia, skąd trafiła na dwór francuski i rozpowszechniła się wśród wyższych sfer nowożytnej Europy. Ten unikatowy komplet wykonano na zamówienie króla Saksonii i księcia warszawskiego Fryderyka Augusta I. Był podarunkiem króla dla uznanej warszawskiej filantropki Marianny ze Świdzińskich Lanckorońskiej. W większym koszyczku umieszczone są reliefowe popiersia darczyńców: Fryderyka Augusta I, jego żony Marii Amalii Augusty i córki Marii Augusty Nepomuceny.

5. Stolik do gry w tryktraka

Śląsk lub Saksonia, 1720–1740
drewno świerkowe, dębowe i innego drzewa liściastego,
z fornirem orzechowym, intarsja z drewna orzecha, śliwy,
drzewa owocowego, jaworu, mahoniu, bukszpanu, hebanu (?),
tulipanowca (?), drewno orzecha włoskiego rzeźbione i toczone,
okucia mosiężne
MNW, nr inw. SZMb 2354 MNW

VIII Obrazy i dźwięki

1. Pozytywka stołowa

Szwajcaria (?), ok. 1870–1890
obudowa: drewno sosnowe i bukowe fornirowane czeczotą
orzechową, inkrustowane mosiądzem i macią perłową
oraz rzeźbione drewno brzoźowe, okucia: biały metal,
mechanizm: stal, mosiądz, skóra, brzoza
MNW, nr inw. SZMb 2064 MNW

2. Rycina typu widok optyczny *Widok fontanny wód termalnych i placu w Akwizgranie*

Paryż, wyd. Nicolas Dauphin Beauvais (1687? – 1763), ok. 1752,
akwaforta kolorowana, miedzioryt kolorowany, papier
żeberkowy z filigranem
MNW, nr inw. Gr.Ob.F.5341 MNW

3. Zograskop optyczny

wytwórca nieznanym, 2. poł. XVIII w.
drewno, szkło, tafla lustrzana, ołów; toczenie, intarsja,
politurowanie
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.6136

Zograskop należał do grupy popularnych zabawek optycznych, zwanych również „filozoficznymi”, które służyły salonowej rozrywce, ale wykorzystywały wiedzę z geometrii i optyki. Były to urządzenia popularne od 2. połowy XVIII wieku do początku kolejnego stulecia. Dzięki ustawieniu soczewki i lustera pod kątem 45 stopni obrazy w zograskopie były większe i sprawiały wrażenie trójwymiarowych. Umożliwiało to nie tylko budowa urządzenia, lecz także specjalistyczne ryciny zwane *vue d'optique*, przedstawiające widoki miejskie lub pejzaże, ujęte za pomocą perspektywy linearnej.

4. Magnetofon szpulowy Koncert

Warszawa, Zakłady Radiowe im. Marcina Kasprzaka (ZRK),
1978 – poł. l. 80. XX w.
MNW, nr inw. XXIV – a – E.1

Para szpul do magnetofonu szpulowego Koncert z taśmą i przejściówkami

Unitra, l. 70.–80. XX w.
kolekcja prywatna

5. Projektor obrazkowy B-2 Bajka

Łódź, Łódzkie Zakłady Kinotechniczne, 1956
kolekcja prywatna

Kaseta z filmem *Pan Maluśkiewicz i wieloryb*

Polska, l. 70./80. XX w.
kolekcja prywatna

6. Odbiornik telewizyjny Wiśła B

Warszawa, Warszawskie Zakłady Telewizyjne, 1956–1957
kolekcja Ireneusza i Piotra M. Zalewskich

7. Spluwaczka

Warszawa (?), ok. 1820–1835
drewno świerkowe i brzożowe fornirowane orzechem
MNW, nr inw. SZMb 147/1 MNW

Spluwaczki, nazywane również kraszuarkami lub kaszelniczkami, były naczyniami higienicznymi przeznaczonymi do odpluwania. Wypełniano je piaskiem, czasami także środkiem aseptycznym. W XVIII i XIX stuleciu oraz 1. połowie

XX wieku były dość popularne w domach prywatnych, a także w miejscach publicznych: na dworcach, w poczekalniach, palarniach, szpitalach, szkołach, także ze względu na szerzące się choroby płuc i oskrzeli oraz modę na żucie tytoniu. Niektóre z nich, jak nasza, umieszczane były w stolarskich obudowach z nakrywą.

IX Świata wieczoru

1. Świecznik wiszący (↑)

Polska (?), 1. ćw. XIX w.
brąz odlewany, cyzelowany, złocony
MNW, nr inw. SZM 480 MNW

2. Lampa olejowa z odblasznicą

Rzym, Pietro Biazzi (czynny 1858-1867)
srebro kute, odlewane, sztancowane, moletowane
MNW, nr inw. 74571 MNW

3. Bużuarek (przenośny świecznik)

Petersburg, Johann Wilhelm Ludwig, 1834
srebro
MNW, nr inw. SZM 875/1 MNW

Nożyczki do objaśniania świec

Petersburg, Johann Wilhelm Ludwig, 1834
srebro
MNW, nr inw. SZM 1089 MNW

Bużuarki to przenośne świeczniki używane dawniej do oświetlenia drogi do sypialni. Osadzano w nich zazwyczaj ogarki, czyli niedopalone kawałki świec, które zbierano, gdyż oświetlenie było poważną pozycją w domowych budżetach.

Świecznik z kolekcji MNW ma szeroką podstawę z uchwytem na palec, ma też tulejkę do zaczepienia kołpaczka służącego gaszeniu świec i miejsce na nożyczki do ich objaśniania, czyli przycinania knota.

Bużuarki, już nie srebrne, lecz z blachy emaliowanej lub z prasowanego szkła, produkowano jeszcze po ostatniej wojnie, aż do czasów powszechnej elektryfikacji.

4. Podstawa do stoczka

Poznań, Jan Radecki, 1817-1837
srebro
MNW, nr inw. SZM 3115 MNW

5. **Lichtarz dwuświecowy z litofanią *Hagar karmiąca Ismaela na pustyni* wg Federica Baroccia (1526/28 – 1612)**

litofania: Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany, ok. 1846–1851; oprawa: Francja (?), l. 30. XIX w.
biskwit porcelany, brąz złotony
MNW, nr inw. 2107 MNW

6. **Lichtarz z litofanią *Psyche unoszona przez Zefira* wg Pierre’a Paula Prud’hona (1758–1823)**

litofania: Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany, ok. 1851; oprawa: Warszawa (?), Daniel Knusmann (?), 1829–1830
biskwit porcelany, brąz patynowany i złotony
MNW, nr inw. 131742 MNW

Litofanie to obrazy na biskwitowych płytkach i plaketach, wykonane techniką wklęsłego reliefu – stają się widoczne w odpowiednim, kontrastowym oświetleniu. Umieszczano je w lichtarzach, kloszach do lamp, ekranach kominkowych, w oknach, a także w dnach filiżanek i kufli. Ich produkcję rozpoczęto w Paryżu w 1827 roku według patentu Paula-Charlesa-Amable’a de Bourgoinga. Litofanie były niezwykle modne w okresie biedermeieru. Odwzorowywano na nich słynne dzieła malarskie, przedstawienia dewocyjne, scenki sentymentalne i dydaktyczne, a także pejzaże i portrety. Oferowano je również w kompletach edukacyjnych dla młodzieży oraz w przeznaczonych dla panów zestawach scen erotycznych.

7. **Krzesiwo**

Berlin (?), 1. ćw. XIX w.
żeliwo odlewane, stal
MNW, nr inw. SZM 7311 MNW

8. **Lampka oliwna z łańcuszkiem do zawieszenia**

Egipt, okres koptyjski, V/VI w.
glina, brąz
MNW, nr inw. 198935 MNW

9. **Lampka oliwna**

Kartagina, V w.
glina
MNW, nr inw. 237450 MNW

x W świecie zmysłów

TYLKO DLA WIDZÓW DOROSŁYCH

1. **Heinrich Aldegrever (ok. 1502 – 1555 lub 1561)**
Noc, 1553

miedzioryt, papier
MNW, nr inw. Gr.Ob.N.610 MNW

2. **Stereoskop przenośny Imperial**
z zestawem stereofotografii

Berlin, wytwórnia Neue Photographische Gesellschaft,
1897–1921
metal, papier fotograficzny
MNW, nr inw. VR 840/1–8 MNW

3. **Turystyczny aparat do masażu**

Piotrków Trybunalski, Spółdzielnia Inwalidów TELSIN, 1978
kolekcja prywatna

4. **Kochankowie, miniaturowe rzeźby**
typu *shunnetsuke*

Japonia, 2. poł. XIX w.
kość stoniowa, *katabori* (figuralna rzeźba pełna),
detale rytowane i barwione tuszem
MNW, nr. inw.: SKAZsz 3569 MNW; SKAZsz 3570 MNW

Kimono – tradycyjny strój japoński – szyje się bez kieszeni, a sakiewki, tabakierki, przybory do palenia i inne podręczne drobiazgi nosi przy pasie zwanym *obi*. Elementem ozdobnych breloków bywały również miniaturowe figurki – *netsuke*. Ich tematyka była bardzo różnorodna – od roślin, owoców, zwierząt po postacie z legend, wizerunki bóstw, herosów i scenki rodzajowe. Powodzeniem cieszyły się *shunnetsuke* („wiosenne *netsuke*”), czyli miniaturowe rzeźby o tematyce erotycznej, które stały się bardzo popularne wśród europejskich i amerykańskich kolekcjonerów.

XI Domowa medycyna

1. Podróżna kasetka z apteczką i przyborami do pisania

Niemcy Południowe, pocz. XVIII w.
szkło: szkło rubinowe, szlifowane, srebro złoczone; kasetka:
drewno, jedwab, aksamit
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, depozyt w MNW,
nr inw. MWP 34051; 34051/1–16 MNW

2. Wejeska (lampka nocna z podgrzewaczem)

Francja, 1. poł. XIX w.
porcelana, złocenia
MNW, nr inw. SZC 2625/a–d MNW

3. Słój na pijawki

Niemcy, 2. poł. XIX w.
szkło bezbarwne formowane hutniczo
MNW, nr inw. 188873 MNW

Leczenie za pomocą pijawek – hirudoterapia (łac. *hirudo* – pijawka) – jest jedną z najstarszych kuracji, zarówno w medycynie oficjalnej, jak i ludowej. Wierzono, że „uwalnianie złej krwi” leczy różne schorzenia, zwłaszcza gorączki i choroby zapalne. W XIX wieku hodowla i eksport pijawek były dochodowym interesem. Tylko we Francji do celów leczniczych zużywano ponad miliard pijawek lekarskich rocznie. Można je było zebrać samodzielnie lub kupić w aptekach. Przechowywano je w zamkniętych naczyniach, często w szklanych słojach. Słój z kolekcji MNW ma szczególną formę – ma skierowane do wewnątrz wypustki, do których przyczepiały się pijawki.

4. Kieliszek do płukania oka

Berlin, Królewska Manufaktura Porcelany (KPM), 4. ćw. XVIII w.
porcelana, farby naszkliwne, złocenia
MNW, nr inw. 192412 MNW

5. Spodek z filiżanką typu *trembleuse*

Wiedeń, ok. poł. XVIII w.
porcelana, farby naszkliwne
MNW, nr inw.: SZC 171 MNW, SZC 172 MNW

Moda na picie czekolady wpłynęła w XVIII wieku na rozposzechnienie akcesoriów do jej przyrządzania i podawania. Wyróżnia się wśród nich *trembleuse* – zestaw złożony z filiżanki i spodka z ażurowym koszyczkiem. Jego nazwa pochodzi

od francuskiego słowa *trembler* – drżeć. Forma trembleski miała chronić napój przed rozlaniem. Filiżankę z czekoladą umieszczano w wysokim koszyczku, który od połowy XVIII wieku był na stałe złączony ze spodkiem. Rozwiązanie to ułatwiało picie czekolady również chorym leżącym w łóżku.

6. Wazony typu *pot-pourri*

Miśnia, Królewska Manufaktura Porcelany,
model: Johann Gottlieb Ehder, po 1747
porcelana, farby naszkliwne
MNW, nr inw. 131853/1–2 MNW

XII Używki

1. Komplet brydżowy

(tacka, cztery popielniczki, pojemnik na papierosy)
proj. Zofia Przybyszewska, prod. Zakład Ceramiki
Instytutu Wzornictwa Przemysłowego, Warszawa, 1957
porcelana, szklivo
MNW, nr inw. Wzr.c.565/1–6 MNW

2. Tabakierka

obudowa: Warszawa, ok. 1790, mozaika: Petersburg
mozaika, złoto, lusterko
MNW, nr inw. SZM 2209 MNW

3. Oprawa tarki do tabaki

Niderlandy, 2. poł. XVIII w.
kość słoniowa
MNW, nr inw. 158968 MNW

4. Tabakierka

Chiny, XIX w.
emalia komórkowa, miedź, kamień półszlachetny
MNW, nr inw. SKAZsz 2375/a–b MNW

5. Fajka wodna do opium

Chiny, XIX w.
odlew, mosiądz bielony, szagryn (?), sznurek jedwabny
MNW, nr inw. SKAZsz 1345/a–f MNW

Fajki wodne do tytoniu, z czasem wykorzystywane również do palenia opium, rozpowszechniono w Chinach w XVII wieku, pod koniec panowania dynastii Ming. Palenie tytoniu, podobnie jak i opium, było tam co prawda zakazane, ale znajdowało wielu amatorów. Stosowane do tych używek

fajki wodne dzieliły się na bambusowe, które wytwarzano w wiejskich domach oraz metalowe, eleganckie, używane przez mieszkańców miast i osoby o wysokim statusie społecznym. Składały się z kilku części: właściwej fajki z ustnikiem oraz dwóch zbiorników (na wodę i tytoń lub opium). Po złożeniu umieszczano je w największym pojemniku, mieszczącym również narzędzia do czyszczenia.

6. Kapciuch (woreczek na tytoń)

Polska, 1848
aksamit, jedwab, nić metalowa, haft, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 28 MNW

7. Futerał na fajkę

Polska, XVIII/XIX w.
aksamit, ryps, jedwab, nić metalowa, bajorek, cekiny, tektura,
haft, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 1206 MNW

8. Przyrząd do ugniatania tytoniu

nieokreślona manufaktura europejska, 1. poł. XIX w.
porcelana, farby naszkliwne
MNW, nr inw. 124420 MNW

9. Stojak na fajki

Europa Środkowa, 1830–1840
toczone drewno jesionowe, drewno świerkowe i jesionowe
z fornirem jesionowym
MNW, nr inw. SZMb 2494 MNW

10. Pokrowiec na cybuch fajki

Polska, ok. 1850
paciorki szklane, jedwab, kanwa, haft, szycie ręczne
MNW, nr inw. SZT 1210 MNW

11. Kasetka na cygara

Francja, 3. ćw. XIX w.
drewno topolowe (?) fornirowane czernionym drewnem drzewa
liściastego oraz mahoniem, drewno mahoniowe, porcelana,
farby naszkliwne, miniatury wykonane techniką przepióchły
podmalowane ręcznie i pozłacane, okucia mosiężne rytowane
oraz odlewane i stalowe
MNW, nr inw. SZMb 1882 MNW

12. Etui na cygaro

Ryga, złotnik FK, przed 1877
srebro
MNW, nr inw. SZM 4368 MNW

13. Gilotynka do cygar

Niemcy (?), koniec XIX w.
metal srebrzony, stal
MNW, nr inw. SZM 11521 MNW

14. Papierośnica

Petersburg, Henrik Wigström dla firmy Fabergé, 1908–1917
złoto, emalia, diamenty
MNW, nr inw. SZM 11045 MNW

XIII Wspomnienia i pamiątki**1. Karnet balowy z miniaturami**

Portret kobiety (awers)
Dwie postaci kobiece przy posągu
Amora (rewers)

Francja, ok. 1780
miniatury: pergamin, gwasz, kość słoniowa, złoto, brąz złotony;
karnet: złoto, malowane, brąz złotony, wewnątrz otówek
i płytki z kości
MNW, nr inw. Min.217/a–b MNW

2. Miniatura z włosami i portretem Jana Potockiego

nieznany malarz francuski, ok. 1770
kość słoniowa, gwasz
MNW, nr inw. Min.701 MNW

3. Medalion z przedstawieniem oka mężczyzny

nieznany malarz
kość słoniowa, gwasz
futerat z ciemnowiśniowej skóry z napisem: K.[Karl] Fabergé,
przed 1850
MNW, nr inw. Min.207 MNW

W XVIII i XIX wieku najbardziej prywatną, intymną formą portretu były miniatury przedstawiające fragment twarzy ukochanej osoby. Najczęściej było to oko z łukiem brwiowym, czasem również z nasadą nosa. Przestanie wizerunków zawierało się w słowach: „jestem z Tobą i widzę Cię”; stanowiły miłosny sekret, a identyfikacja postaci miała pozostać tajemnicą dla postronnych. Medalionów z miniaturami nie wieszano na szyi, raczej noszono je ukryte pod ubraniem, blisko ciała.

4. Etui na bilety wizytowe

Chiny, Kanton, 1. poł. XIX w.
kość słoniowa, rzeźbienie
MNW, nr inw. SKAZsz 200/a-b MNW

5. Portfel

Sambuł, 1784 (?)
skóra, nić metalowa, jedwab, szycie ręczne, haft
MNW, nr inw. SZT 992 MNW

6. Sztambuch

Niemcy, 1831
skóra tłoczona, papier
MNW, nr inw. VR 687 MNW

Sztambuch (niem. *Stammbuch* – księga rodowa) to rodzaj książki-pamiętnika, w której właściciel gromadził wpisy bliskich mu osób. Inne popularne nazwy to *album amicorum* (księga przyjaciół) lub funkcjonujący w języku polskim termin „imionnik” lub „imiennik”. Zwyczaj prowadzenia sztambuchów sięga XVI wieku. Popularne stały się w końcu XVIII stulecia i w okresie romantyzmu, do czego przyczynił się rozkwit życia towarzyskiego i salonów. Do sztambuchów wpisywano dedykacje, wiersze, cytaty ze znanych dzieł lub piosenek, a także przysłowia. Tekstom towarzyszyły rysunki, wycinanki z papieru, wklejano także suszone kwiaty, pukle włosów, wycinki z gazet.

XIV Domowa dewocja

1. Klęcznik szafkowy

Brandenburgia (?), ok. 1730–1750
drewno sosnowe oraz dębowe intarsjowane orzechem
i bukszpanem, stal, mosiądz
MNW, nr inw. SZMb 98 MNW

2. Aspersionium (kropielniczka)

Warszawa, Kazimierz Klimaszewski (czynny 1803-1853), ok. 1840
srebro kute, sztanowane, złożone; futerał skórzany
MNW, nr inw. SZM 11303/1–2 MNW

3. Modlitewnik

Lyon, manufaktura Henry dla wydawnictwa Roux, 1887
jedwab, skóra, technika żakardowa, szycie
MNW, nr inw. SZT 3230 MNW

Tkany z jedwabiu modlitewnik dla panien zawiera tekst mszy dla nowożeńców oraz inne modlitwy. Jego forma jest charakterystyczna dla francuskich wydawnictw religijnych końca XIX wieku, wzorowanych na średniowiecznych, iluminowanych księgach. Ekskluzywny wyrób jest przykładem wysokiego poziomu artystycznego i technicznego mistrzostwa, które osiągnęły działające w Lyonie manufaktury jedwabnicze. Dla precyzyjnego odwzorowania tekstu, ilustracji i dekoracyjnych bordiur wykonano tkaninę o gęstości aż 160 nitek wątku na 1 cm. Jeden z sześćdziesięciu wyprodukowanych egzemplarzy tego modlitewnika został zaprezentowany podczas Wystawy Światowej w Paryżu w 1889 roku, a jego wytwórca otrzymał główną nagrodę.

4. Tryptyk *Zmartwychwstania*

ok. 1520

deski świerkowe, tempera, złoto płatkowe

MNW, nr inw. Śr.315/1–3 MNW

5. Pas pokutny

Polska, XVII–XVIII w.

druk żelazny

MNW, nr inw. 22629 MNW

xv Przygotowanie do snu

1. Szafka nocna z sedesem

Anglia, 4. ćw. XVIII w.

drewno mahoniowe, płótno lniane, mosiądz złożony

MNW, nr inw. SZMb 1950 MNW

2. Męska czapka nocna

Niemcy, poł. XVIII w.

płótno lniane, szycie ręczne, pikowanie

MNW, nr inw. SZT 2525 MNW

3. Nocnik damski, tzw. *bourdalou*

Wiedeń, Cesarska Manufaktura Porcelany, ok. 1745–1749

porcelana, farby naszkliwne, złocenia

MNW, nr inw. 124416 MNW

4. Nocnik, tzw. *pôt de chambre*

Wiedeń, manufaktura Claudiusa Innocentiusa du Paquier, ok. 1725–1730
 porcelana, farby naszkliwne, złocenia
 MNW, nr inw. SZC 1643 MNW

Nocników, jak wskazuje nazwa, używano przede wszystkim nocą, aby nie wychodzić za potrzebą z sypialni, a także do obsługi obłożnie chorych oraz w podróży. Wykonywano je z metalu, szkła, a najczęściej z ceramiki. Miały formę kolistego (*pôts de chambre*) lub owalnego garnka (*pôt de chambre oval*) z uszkiem, niekiedy także z pokrywką chroniącą przed niepożądanymi zapachami lub wylaniem zawartości. Nocnik owalny był przeznaczony dla pań i dostosowany kształtem do ich anatomii. Często jest on określany terminem *bourdalou*, zaczerpniętym od nazwiska księdza Louisa Bourdaloue (1632–1704), który, jak głosi anegdota, wygłaszał długie kazania, a damy, nie chcąc tracić ani słowa z wywodów kaznodziej, korzystały w razie potrzeby z dyskretnych, niewielkich nocniczków.

5. Wezglowie

Egipt, Nowe Państwo (ok. 1550–1069 p.n.e.)
 drewno
 Muzeum Luwru, Departament Starożytności Egipskich,
 depozyt w MNW, nr inw. E 5365; AF 1694 BIS; 143288 MNW

6. Zestaw przyrządów do formowania palców

Niemcy, XIX/XX w. – l. 20. XX w.
 metal, ircha, tektura, papier, tkanina (?)
 Muzeum Mazowieckie w Płocku, nr inw. MMP/S/23404/1–3

Obowiązujący w XIX i na początku XX wieku kanon kobiecej urody preferował wąską talię oraz drobne stopy i dłonie. Smukłość dłoni podkreślały rękawiczki, noszone na co dzień poza domem oraz podczas oficjalnych uroczystości lub przyjęć. Uszyte z cienkiej skórki i mocno dopasowane, trzeba było przed założeniem rozciągnąć specjalnymi szczypcami, ale też uformować do nich palce, co było czynnością uciążliwą i raczej nieskuteczną. Zestaw do formowania palców składał się pierwotnie z pięciu identycznych klamerki – po jednej na każdy palec dłoni. Klamerki zakładano przed snem na koniuszki palców, aby nadać im smukły kształt.

7. Binda do włosów

Niemcy, pocz. XX w.
jedwab, skóra, metal, szycie
kolekcja prywatna

8. Szczoteczka do włosów

Niemcy, XIX/XX w.
srebro, kość, włosie
kolekcja prywatna

9. Zegar nocny z lampką oliwną

Francja (?), Niemcy (?), 1800–1820
szkło bezbarwne, szlifowane, rytowane, brąz złotony, drewno
MNW, nr inw. 192078/a–b MNW

10. Pantofelek (podstawka do zegarka kieszonkowego)

Południowe Niemcy (?), ok. 1770–1785
drewno lipowe rzeźbione, malowane i pozłacane
MNW, nr inw. SZMb 2869 MNW

Zegarek kieszonkowy

Brzeg, Johannes Külpe, XVII w.
srebro
MNW, nr inw. SZM 753 MNW

11. Szkandela

Paryż, Marie-Gabriel-Joseph Genu, ok. 1800
srebro kute, wycinane, drewno
MNW, nr inw. SZM 1275 MNW

Szkandele – przedmioty przypominające wysokie patelnie z pokrywkami, wypełniano żarzącymi się węglami drzewnymi i ogrzewano nimi pościel w łóżku. Są wzmiankowane już w XV wieku, często były niezbędne w zimnych i wilgotnych wnętrzach. Wykonywano je zazwyczaj z miedzianej lub mosiężnej blachy i osadzano na długim kijku, aby można było nimi wygodnie manipulować. Szkandela z kolekcji MNW ma jednak nieoryginalny, krótki trzonek. Jest pamiątką po Napoleonie, zapewne przez przypadek pozostawioną w posiadłości Radziwiłłów w Nieświeżu. Od tego czasu jej dalsze dzieje są dość zawiłe. Podczas powstania warszawskiego napoleońska szkandela zaginęła, a MNW kupiło ją w 1953 roku ze złomu.

STAN RZECZY

29 kwietnia – 7 sierpnia 2022

kuratorki

Grażyna Bastek

Monika Janisz

projekt ekspozycji

Maciej Siuda Pracownia

(Magdalena Romanowska, Jędrzej Fiett, Maciej Siuda)

projekt i wykonanie manekinów

Wojciech Zasadni

identyfikacja wizualna wystawy

Tomek Frycz i Marcin Wicha

koordynacja wystawy

Agata Wiśnioch

redakcja

Monika Janisz przy współpracy Grażyny Bastek
i Doroty Gutkowskiej

skład i łamanie

Adam Glabas

ISBN 978-83-7100-472-8

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

MECENAS MUZEUM

PATRON ROKU JUBILEUSZOWEGO

PARTNERZY MUZEUM

PATRONI MEDIALNI

